

Stockholm 2017-08-17

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Transparency International Sverige

Yttrande över Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning, SOU 2017:10.

Transparency International Sverige (TI Sverige) lämnar härmed följande yttrande över rubricerad utredning.

Som konstateras i utredningen finns det i dag för det första ingen definition av begreppet "Oredlighet i forskning", för det andra finns det brister i universitetens och högskolornas utredningar avseende tillförlitlighet och rättssäkerhet. Vad avser bristen på definition av begreppet oredlighet utgör det ett stort problem dels för att forskarsamhället inte vet var gränsen går för oredlighet, dels riskeras rättssäkerheten för en misstänkt forskare. 13 lärosäten har visat sig alla ha olika definitioner av begreppet Olika lärosäten bedömer dessutom samma handling/underlåtenhet på olika sätt, vilket bara det är oacceptabelt i ett rättssamhälle. Som utredningen konstaterar kan en forskare göra fel på flera sätt, men endast ett fåtal av dessa fel bör utgöra oredlighet i forskning. TI Sverige stöder därför utredningens förslag att endast i de fall där det förekommit uppsåt eller att handlingen utförts av grov oaktsamhet ska oredlighet i forskning anses förekomma. Den av utredningen föreslagna definitionen uppfyller kravet på klarhet och undantar mindre avvikelser vilka inte rimligen kan klassificeras som grova överträdelser av begreppet redlighet. Sådana mindre avvikelser hanteras i enlighet med utredningens förslag bäst av de enskilda lärosätena. Lika viktigt är emellertid att även fastställa en definition av begreppet god sed i forskning.

De enskilda lärosätenas utredningar av misstänkta fall av oredlighet i forskning hanteras i dag efter föreskrifter som beslutas av varje lärosäte för sig. Bara det faktumet leder till att lika fall behandlas helt olika. Det är dessutom inte ovanligt att utredningarna vid misstänkt oredlighet i forskning genomförs av handläggare som inte själva är forskarutbildade. Den möjlighet som finns i dag med att remittera ett ärende till Centrala Etikprövningsnämnden är inte tillräcklig. Lärosätena är nämligen inte skyldiga att följa nämndens beslut. Det visade sig alldeles nyligen, där Linköpings universitet valde att inte följa Centrala

Etikprövningsnämnden beslut i ett ärende om oredlighet och beslutade att den aktuella forskaren hade gjort sig skyldig till oredlighet. Den påföljd som då beslutades av personalnämnden vid universitetet överklagades emellertid av forskaren till förvaltningsrätten. Förvaltningsrätten beslutade att följa Centrala Etikprövningsnämndens beslut och upphävde personalnämndens beslut om påföljd. Det här exemplet visar klart på den oreda som för närvarande råder avseende utredningar om oredlighet vid svenska universitet och högskolor och behöver av ett samlat prövningsförfarande. TI Sverige anser därför att utredningens förslag att inrätta en ny myndighet som ska pröva alla misstänkta fall av oredlighet i forskning vid svenska universitet och högskolor är ett nödvändigt beslut för att säkerställa tillförlitlighet, rättssäkerhet och objektivitet i utredningar om oredlighet i forskning.

Det ska påminnas om att ett *beslut av en rektor om att det föreligger oredlighet i forskning* i dag inte kan överklagas av den enskilda forskaren, vilket gör situationen än mer allvarlig. Utredningens förslag att beslut om att det föreligger oredlighet i forskning ska kunna överklagas till förvaltningsrätten är därför välkommet.

TI Sverige stöder därmed sammanfattningsvis utredningens förslag att prövning av oredlighet i forskning ska göras av en fristående myndighet utan koppling till de olika lärosätena. TI Sverige menar att det kan medföra en mer objektiv prövning och därmed en mer rättssäker prövning för de enskilda forskarna. En definition av begreppet oredlighet i forskning och begreppet god sed i forskning är dessutom en avgörande faktor för att säkerställa att objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen uppfylls. Den av utredningen föreslagna definitionen uppfyller kravet på klarhet och undantar mindre avvikelser vilka inte rimligen kan klassificeras som grova överträdelser av begreppet redlighet. Sådana mindre avvikelser hanteras i enlighet med utredningens förslag bäst av de enskilda lärosätena. Slutligen anser TI Sverige att utredningens förslag att beslut om oredlighet ska kunna överklagas är nödvändigt för att uppfylla kravet på rättssäkerhet vid utredningar om oredlighet i forskning.

Ulla Andrén
Ordförande
Transparency International Sverige

Andrea Sundstrand
Transparency International Sverige